

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Sanderi Sacrae Theologiae Professoris Tres
Orationes in scholis Publicis Louanij Habitæ, 14. Cal.
Ianuarij, An. Domini. 1565**

Sander, Nicholas

Antverpiae, 1566

Responsio Nicolai Sanderi Ad Rationem Domini Præsidentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69121)

RESPONSIO
NICOLAI SANDERI
AD RATIONEM DO-
mini Præsi-
dentis.

I quis locus in scriptura
sacra difficilis, & obscurus
est (sicuti sanè permulti
sunt) ex ijs hunc vel præ-
cipuum puto esse, quem

- a. Lib. 2.
in ep. ad
Cecil.
- b. In Mat.
Hom. 83.
- c. Tract.
35. in
Matth.
- d. Ca. 30.
in Matt.
- e. Ad He-
dib. q. 2.
- f. De
quæst.
No. testa.
in Matth.

insignis dominus Præsidens nunc pro-
posuit. Nec enim aut quæ sit vitis, aut
quod regnum patris, aut quod genus po-
tationis intelligatur, facile potest expli-
cari. Etenim alij vitem naturalem signi-
ficari putant, ex cuius fructu sanguis
Christi confici solet, ex quibus sunt D.
^a Cyprianus & ^b Chrysoftomus. Alij ve-
rò, & ij multo plures, nempe ^c Origines,
^d Hilarius, ^e Hieronimus, ^f Eucherius
Chri-

cepto dedi. quia pme conuersionem. que nuq. in in facte tibi

Christum esse vitem docent : vnde sequitur sanguinem ipsius dici genimen vitis.^g Bedæ autem videtur per vitem synagogam intelligi. Alij regnum patris temporis^h resurrectionis Christi, statūque ecclesiæ præsentis :ⁱ Alij verò gloriā cœlestem ac dei fruitionem dici arbitrātur. Non quòd ea difficultas quicquam adiumenti Lutheranis præstet. Quò enim obscuriora verba sunt, eò minus valere apud prudentes debent contra illam apertissimam domini vocē, qua dixit, *bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Quis autem (nisi insanus) audiens tam perspicuè dictum esse, *hic est sanguis meus*, vt huic rei fidem derogat, alia verba citabit, de quibus neque quo ordine, aut loco sint dicta, nec quem literalem sensum habeant satis certò statui potest. *Quamuis enim diuini sermonis obscuritas etiam ad hoc sit utilis quòd plures sententias veritatis parit, & in lucem*

g. In Mar.
ca. 14.

h. Chry-
sost. in.
Matth.
Ho. 83.

i. Grego.
Nazianz.
orat. in
Pascha.

Matt. 26.

De ciuit.
dei. li. 11.
ca. 19.

DE TRANSVBSTAN-

noritiae producit, dum alius eum sic, alius sic intelligit: ita tamen (ut apud D. Augustinum sequitur) hoc interpretandum est, ut quod in obscuro loco intelligitur, vel attestatione rerum manifestarum, vel alijs locis minime dubijs asseratur. Cū autem fides catholica verbo dei nixa, in quo benedictionis calix communicatio sanguinis Christi dicitur, & credat, & doceat vinū post consecrationē non manere, nūc obscurissimo loco ad eum errorem quasi vinum in calice mystico post consecrationem bibatur, temerè abuti, nonne hoc est à perspicuis, à notis, à certis, ad obscura, ignota, incertaque ferri? Quatuor Apostolicæ authoritatis viri consentiente voce tradunt illud quod in calice continebatur sanguinem Christi esse, & illum sanguinem qui pro nobis effundebatur. Quod autem nunc opponitur de genimine vitis, à D. Luca positum est tanquàm ante consecrationē cœnæ dominicæ, à Matthæo autem & Marco Euangelistis tanquam

Matt. 26.

Marci. 14

Luce. 22.

.Cor. 11.

Luce. 22

2.6.&14

cepto dedi quia pme conuersionem & que nup in facti tibi

quàm post cœnam dictum fuisset, idem-
 que interim à D. Paulo (cui vel maximè
 propositum erat illo tempore integram
 cœnæ dominicæ institutionem conscri-
 bere) prorsus omissum est, velut ad cœnæ
 mystriũ non necessariò attinens. Quis
 ergo sapiens per id quod ab alijs alibi
 dictum recensetur, ab vno autem argu-
 mentum cœnæ diligenter tractante o-
 mino scriptum non est, id irritum facere
 conabitur, in quo illi omnes summè vni-
 cèque conspirarunt? Planè aut solum an-
 tè, aut solum post mysticam cœnam, aut
 simul antè, simul post illam, dictum est,
non bibã amodò de hoc genimine vitis. Por-
 rò si D. Lucas non temerè in exordio E-
 uangelij sui dicit, *se diligenter & ex ordine*
scripsisse omnia: profectò cum apud illum
 dominus antè calicis atque etiam corpo-
 ris sui dationem prædixerit *se non amplius*
bibiturum ex hoc genimine vitis (quod vi-
 delicet inter esum agni paschalis biberat)
 donec regnum dei veniret: omnino con-
 clu-

Luc. 1.

Hieron.
in Matt.
c. 26.Theophi
lactus. &
Beda in

Luc. c. 22

DE TRANSVBSTAN-

cludendum est quod postea, nondum adueniente regno dei, de calice domini hauriebatur, non vinum omnino, sed sanguinem Christi extitisse. *Non bibam,*

Luce. 22. inquit, de generatione vitis, donec regnum dei veniat: & regnum dei resurrectionem isti interpretantur. Sit ita. Non venerat autem regnum dei quod resurrectionem dicimus, cum Christus (vt^a Chryso-

a. In. Mat. Hom. 83. b. ad Hebr. q. 2.

stomus & b Hieronimus testantur) de calice bibit. Quod igitur inde bibebat tunc cum biberet, generatio vitis non fuit, quia fructus vitis prius in sanguinem mutatus erat.

Quid iam lucri ex hac re ceperunt haeretici? Vtrum a D. Luca ad Matthaei & Marci Euangelia prouocabunt? Atqui priores illi scripserunt, posterius hic: Breuius illi, plenius hic. De manducatione implenda in regno dei nihil omnino illi: at hic illam sic recensuit, vt de agno paschali dictum esse constet, ex hoc non manduca-

Luc. 22

bo illud, donec impleatur in regno dei. Verisimilius vt sit D. Lucam ordine omnia

com-

cepto dedi quia pme conuersionem & que nuq. in in facte scripi

commemorasse, & post esum agni, potationem legalis vini suo magis in loco posuisse, quàm reliquos duos. At potuit (inquires) fieri vt suo loco rem Matthæus & Marcus narrauerint. Ergone ab eo quod fieri etiam aliter potuit, argumentum trahes ad rem certissimæ fidei oppugnandam? Age. Ponamus ita esse vt vis. Quid inde conficitur? An vt necessario vinum in calice mystico dominus biberit? Qua tandem ratione id concludis? Vtrum quia genimen vitis dicitur? Quasi id nomen in sanguinem Christi summa ratione non cadat, tū quia Christus est vitis vera, cuius genimen sanguis suus est, tum quia is ipse sanguis de naturali vitis fructu per benedictionem Christi factus, à materia vnde factus est nominatur. An verò ad id cōfugies quòd post resurrectionem Christus cum discipulis manducauit & bibit? Quod sanè cum verissimum sit, nihil tamen te iuuat, quia quod Christus post resurre-

DE TRANSUBSTAN-

tionem bibit si vinum commune fuit, profectò id fuit vnde sanguis eius fiebat, non autem id vnde sanguis eius quem in calice mystico dedit, constabat. Accepto enim vitis genimine Christus dicebat, hic est sanguis meus. Ac postea de hoc genimine vitis (vnde nunc feci sanguinem meum, quodque in meum sanguinè verbo meo commutatum iam bibi) de hoc inquam siue non consecrato, seu etiam consecrato non bibā, donec regnum dei veniat. Accedit ad hæc quòd resurrectio est quidem regnum dei, sed alia ipsius Christi propria intelligitur, qua post tres dies resuscitatus est, alia verò sanctorum omnium, quæ in fine mundi completur. Quid igitur vetat de illo dei regno

1. cor. 15. Christum agere, *quando in Christo omnes viuificabuntur, cum tradiderit regnū deo & patri?* Cum enim calicem noui testamēti ad statum noui testamenti pertinere necesse sit, si regnū dei ecclesiam Christi in hac vita intelligimus, certè id iam inchoa-

cepto dedit, quia pme conuersione & que nup in factu hui

choatum erat in consecratione corporis
& sanguinis domini. At Christus de sua
potatione tanquam in regno dei (quod
non dum venerat) complenda , locutus
est. Quapropter si post mysteria dixit,
se non bibiturum amplius de hoc genimine vi-
tis , donec in regno dei illud cum Apostolis
nouum biberet, regnum dei potest accipi
totius mystici corporis gloria in cœlesti
regno, vbi Christus nouo modo nobis-
cum bibet hoc illud genimen vitis , hoc
est sanguinem suum quem nunc de na-
turali vitis fructu cōfectum biberat. Vn-
de paulo post in eodem Euangelista se-
quitur, *Ego dispono vobis sicut disposuit mi-* Lucæ. 22.
hi pater meus regnum . Ecce regnum pa-
tris . Ac deinde . vt edatis & bibatis super
mensam in regno meo. Atque hac etiam ra-
tione sicuti in cœlo vinum commune
prorsus non bibitur, ita nec in dominico
sacramento materia vini reliqua fuit: sed
potius significatum est , illud ipsum ge-
nimen vitis , atque adeo illud solum in
cali-

DE TRANSUBSTAN-

calice contineri, quod in cœlesti regno sanctis à Christo exhibebitur: hoc tamen discrimine, quòd in calice continebatur sub specie aliena, in cœlo autem exhibetur in sua specie gloriosa. Quam potissimum ob causam, *novum* à Christo appellatum est, quia nouo & ineffabili modo bibetur. Qua etiam interpretatione efficitur, vt nullo pacto vinum commune potuerit in calice statui per horum verborum vim ac potestatem. Postremò si bis dicta sunt hæc verba, sensus eiusmodi illis accommodandus est, qui sit ad vtramque cœnam communis, hoc est, ad legalem, & mysticam, nihilque aliud exprimat quàm non manducabo, neque bibam vobiscum amplius aut hoc, aut illo modo *tanquam cibi potus-ue indigens*, verum bibam tãquàm à mortuis resurgens, ita vt hoc genimen significet quamlibet potandi rationem quæ mortali corpori nutriendo respondet. Nam quod post hac bibiturus est Christus

Gregor.
Nazianz.
in pascha.

Chriftost.
in Math.
Hom. 83.

cepto dedi quia pme conuersionem & que nuq. in lu facte scripi

stus, non erit ei (velut hoc genimé fuit,) in corporis naturale alimentum, sed tantum erit veræ naturæ visibile testimonium. Constat enim corpus Christi nutritum fuisse tam ex naturali vino quod cum agno paschali biberat, quàm ex illo cœlesti quod sub specie communis vini in sua cœna accepit. Sic enim substantia vini versa est in sanguinem Christi, vt quod humanis corporibus vtilitatem aliquam ex nutriédi ratione afferre posset, in ipsa vini specie restaret, ne quis aliquid sibi veteris commodi per nouam mutationem perijsse quereretur. Quid multis? In re tam incerta, quæ sine temporis, loci, personarum, rerumque omnium explicata distributione liquido cognosci non potest, satis sit illud notasse, partim nullum omnino ex patribus conatum esse id statuere per hæc verba, quod nunc Lutherani statuunt, cum tamen varijs modis (quos iam attigi) ea interpretata esse reperiam: partim multo for-

tius

DE TRANSUBSTAN-

tius ad catholicam fidem stabiliendam, quàm oppugnandam ista omnia verissimè accommodari posse, si nobis liceret tam pertinaciter illa ad vnum quendam sensum catholicum astringere, quàm aduersarijs libet iniustè eadem ad suam hæresim statuendam contorquere. Sed hoc illis facere necesse est quia perspicuum locum, quo sua tueantur, nullum habēt. Nos qui & sacrarū literarum testimonijs abundamus, & certissimam doctrinæ Apostolicæ testem catholicam omnium ætatum traditionem cōseruauimus, non perindè cogimur, vt vim vllam verbo dei ad nostra defendēda vllō vnquam tempore afferamus. Ac propterea satis est nobis vt excludatur à domini verbis illa hæretica sententia, quæ post consecrationem calicis, vinum vult manere, quòd toto genere differat à Christi sanguine, quem is & verum, & solum in ipsa benedictione verborum cœlestium nominauit. Qua falsa opinione semel remota

qui

cepto dedit quia pme conuersionem & que nup in factu hpi

quicumque sensus catholicus de hoc ge-
nimine vitis afferatur, eum cen-
seo docti cuiusque iudicio li-
berè esse permitten-
dum.

DIXI.

